

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความคิดสร้างสรรค์นับเป็นความสามารถอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งมีคุณภาพมากกว่าความสามารถด้านอื่น ๆ ที่ช่วยให้เกิดกระบวนการคิดและสร้างผลงานที่แปลกใหม่ขึ้นหากได้มีการส่งเสริมพัฒนา และนำไปใช้ให้เหมาะสมก็จะเกิดประโยชน์อย่างมาก บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะสามารถสร้างสรรค์ตนเองและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในลักษณะที่เหมาะสม ฟังพอใจ และมีชีวิตที่เป็นสุขได้จากแรงจิตใจ จินตนาการที่ควบคู่กับความอดทนบากบั่นอย่างเต็มกำลัง ความสามารถก็จะช่วยให้มนุษย์ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้และความคิดสร้างสรรค์เป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของประเทศไทย ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ก่อให้เกิดประดิษฐ์กรรมใหม่ ๆ และผลผลิตต่าง ๆ ความคิดสร้างสรรค์เป็นลักษณะที่แสดงถึงความก้าวหน้า ความเป็นเอกลักษณ์ ประเทศใดก็ตามที่สามารถแสวงหา พัฒนา และดึงเอาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของคนในประเทศชาติออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากเท่าใดย่อมมีโอกาสพัฒนาความเจริญก้าวหน้าได้มากเท่านั้น ในประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้ามาก ๆ จะส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้แสดงออกทางด้านความคิดสร้างสรรค์และกล้าที่จะนำเอาจินตนาการในทางสร้างสรรค์นั้นมาปฏิบัติให้เป็นจริงจนเกิดประโยชน์อย่างมากมาย จะเห็นได้ว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคน สังคมและประเทศชาติโดยเฉพาะสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ต้องการผู้บุกเบิก ค้นคว้า เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงพัฒนา

ดังนั้นในการเรียนการสอนจึงควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ดังที่ อารี พันธุ์มณี (2537, หน้า 11) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เป็นความต้องการสูงสุดและมีคุณค่ามาก การเรียนการสอนแบบความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นรากฐานของกระบวนการคิดทั้งหมด ความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะที่ควรมีอยู่ในบุคคลทุกคนและสามารถที่จะพัฒนาให้สูงขึ้นได้ โดยอาศัยการเรียนรู้และการจัดบรรยากาศที่เอื้ออำนวย ถ้าได้ฝึกบ่อย ๆ ความคิดจะดีขึ้น ความคิดสร้างสรรค์เป็นสมรรถภาพที่สามารถส่งเสริมให้พัฒนาขึ้นได้ (Gale, 1961 อ้างใน อารี รังสินนท์, 2528, หน้า 1) การเรียนการสอน ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนต่างมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก การจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้เด็กได้ใช้ความสามารถด้านนี้อย่างเต็มที่ เปิดโอกาสให้เด็กได้คิด ได้สร้างผลผลิตใหม่ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับความความคิดเห็นของ ดวงเดือน ศาสตราภรณ์ (2521) ที่กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควรจะได้เริ่มพัฒนาตั้งแต่เยาว์วัยและอย่างจริงจัง

เพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการ ทุกทฤษฎีมีความเห็นตรงกันว่า การที่จะพัฒนาสติปัญญาบุคลิกภาพและความคิดสร้างสรรค์นั้นจะต้องพัฒนาดังแต่เยาว์วัยจึงจะเกิดผลดีที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ สมศักดิ์ ภูวิภาดาพรรณ (2537) และ Robert F.B., 1961 (อ้างใน วราภรณ์ รักวิจัย, ม.ป.ป., หน้า 6) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิด และจะมีศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์อยู่ในตัวของคนทุกคน มากหรือน้อยแตกต่างกันไป สามารถส่งเสริมคุณลักษณะนี้พัฒนาให้สูงขึ้นได้โดยสิ่งแวดล้อมหลาย ๆ ด้าน สำหรับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นั้น Torrance, 1962 (อ้างใน อารีพันธ์มณี, 2537, หน้า 5) ได้กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ด้วยการสอน การฝึกฝน และการฝึกปฏิบัติที่ถูกวิธี หากเด็กได้รับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กตั้งแต่เยาว์วัยได้เท่าใด ยิ่งจะเป็นผลดีเท่านั้น สิ่งแวดล้อมในระยะต้นของชีวิตมีความหมายอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งกระบวนการพัฒนาในตอนนี้จะเป็นส่วนที่ถาวร และจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางด้านสติปัญญาในเวลาต่อมา แต่ถ้าไม่ได้รับการเอาใจใส่ตั้งแต่เยาว์วัย ไม่มีโอกาสฝึกฝน ขาดโอกาสที่จะแสดงออกความสามารถด้านนี้ จะหดหายไปทีละน้อยไม่พัฒนาหรืออาจจะหยุดชะงักลงได้เช่นกัน การเรียนการสอนในปัจจุบันต่างมุ่งเน้นแต่เนื้อหาวิชาการสอนให้เด็กจำมากกว่าที่จะฝึกให้เด็กรู้จักคิดรู้จักแก้ปัญหา การให้ความสนใจกับข้อมูลทางวิชาการที่ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับชีวิตจริง ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย อึดอัด ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ถดถอย ซึ่งทำให้สมองของเด็กไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร นอกจากนั้นอัจฉริยภาพที่มีอยู่ในตัวเด็กเองตามธรรมชาติก็ยิ่งถูกทำลายลงด้วย (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2530) ดังนั้นการศึกษาจึงน่าที่จะมีส่วนช่วยรักษาสีอัจฉริยภาพที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ให้คงไว้และมีการพัฒนามากยิ่งขึ้น รวมทั้งสามารถที่จะนำเอามาใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุดด้วย การจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ จะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ วิชาการ งานอาชีพ และในทุก ๆ ส่วนประกอบของชีวิต

การจัดการศึกษาตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ มุ่งพัฒนาอัจฉริยภาพในตัวเด็กให้ปรากฏออกมามากที่สุด โดยให้ความสำคัญต่อการให้เด็กรู้จักตนเองและผู้อื่น รู้จักรัก เกื้อกูล และ เอาใจใส่ต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวรวมถึงการให้เด็กให้เรียนรู้อย่างมีความสุขสนุกสนาน มีจินตนาการ เกิดความคิดสร้างสรรค์สามารถนำความรู้ความสามารถและศักยภาพด้านต่าง ๆ ออกมาจากตนเองได้ โดยอาจเรียกการศึกษาแบบนี้โอฮิวแมนนิสต์ได้อีกอย่างหนึ่งว่า “การศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้สมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน (Holistic Education)” ซึ่ง อานันดาภิธา (อ้างใน เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2531, หน้า 161) อธิบายว่า คนที่สมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน หมายถึง คนที่มีร่างกายแข็งแรง มีสติปัญญาหลักแหลมเฉลียวฉลาด มีความคิดสร้างสรรค์ เพียบพร้อมด้วยคุณธรรม ความรัก ความกล้าหาญ มีความรู้ที่ทันสมัย สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น การจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ วิชาที่เอื้ออำนวยต่อการสอนตามแนวคิดนี้มากที่สุดวิชาหนึ่งคือ ศิลปศึกษา ทั้งนี้เพราะกิจกรรมศิลปะเป็นแนวทางที่จะส่งเสริมให้เด็กทุกคนได้แสดง

ออกอย่างอิสระเสรี ในการพัฒนาความคิดริเริ่มใหม่ ๆ กับการทดลองด้วยวัสดุนานาชาติและสามารถประสบความสำเร็จได้ง่ายกว่าวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตร (เลิศ อานันท์, 2523) กระทรวงศึกษาธิการได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาการทางด้านการคิดสร้างสรรค์ในระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะในวิชาศิลปะศึกษาจะเป็นพื้นฐานในการสร้างกระบวนการคิดในวิชาอื่น ๆ และพัฒนาบุคลิกภาพให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดีพร้อมทุกด้านการส่งเสริมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในวิชาศิลปะศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จะต้องจัดขึ้นตาม วุฒิภาวะ ความสนใจ ความพอใจ ให้เกิดความนับถือตนเองและผู้อื่น (ประเทิน มหาจันทร์, 2531) และการสอนให้บรรลุถึงความมุ่งหมายของศิลปะศึกษาครูจำเป็นต้องส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนมีการแสดงออกอย่างเสรี (Free Expression) และมีความสุขจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความคิดที่กว้างไกลและเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดริเริ่ม ความรู้ความชื่นชม และการสร้างสรรค์อย่างอิสระด้วยตนเอง ศิลปะย่อมส่งเสริมให้เด็กเจริญงอกงามได้สุดยอดตามกำลังความสามารถของเด็กแต่ละคน และมุ่งให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถแสดงออกตามความถนัดและความสามารถอย่างสนุกสนานเพลิดเพลินโดยให้เด็กได้มีโอกาสสร้างสรรค์โดยลำพัง และปลูกฝังให้เด็กมีจิตสำนึกรู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ สามารถนำสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์มาประยุกต์สร้างสรรค์ศิลปะให้เกิดคุณค่าพร้อมทั้งมี รสนิยมที่ดี โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพทั้ง 4 ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความรักความเมตตา และด้านความรู้ทางวิชาการ การพัฒนาศักยภาพทุกด้านนี้จะสอดแทรกในเนื้อหาวิชาศิลปะศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เน้นกิจกรรม 3 ประเภท คือ

◎ โยคะ เป็นการบริหารร่างกายค่อนข้างช้าและนุ่มนวล สร้างความสมดุลให้เกิดความพอดีระหว่างร่างกายและจิตใจ

◎ ฝึกสมาธิ โดยใช้จินตนาการ จะช่วยชำระจิตใจให้เกิดความบริสุทธิ์มีความคิดทางบวกเพิ่มมากขึ้น จิตใจสงบและอ่อนโยน มีความคิดสร้างสรรค์อย่างกว้างไกล

◎ นิทาน เกม เพลง เนื้อเรื่องนิทาน และเนื้อเพลงจะพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม ช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านอารมณ์ บุคลิกภาพ ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการไปพร้อม ๆ กัน (ขวัญฟ้า รังสิยานนท์, 2531) ทุกกิจกรรมสามารถพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน ช่วยให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งอวัยวะภายนอกและอวัยวะภายในทุกส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้รับการผ่อนคลาย ทำให้จิตใจสดชื่นแจ่มใส มีความมั่นคง มีความสุขสงบและอารมณ์ดี เป็นผลให้มีความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการสามารถนำศักยภาพที่มีอยู่ในตัวมาใช้ให้เกิดประโยชน์

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคนให้สมบูรณ์ทุก ๆ ด้าน ตามแนวคิดของนีโอฮิวแมนนิสต์ ถ้านำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาศิลปะศึกษา น่าจะส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ที่สูงขึ้น ภายใต

บรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย สบาย นักเรียนมีความสนุกสนาน เพลิดเพลิน มีอิสระทางความคิดและการแสดงออกในการเรียน มากกว่าการเรียนการสอนตามแผนการสอนปกติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ระหว่างนักเรียนที่เรียนโดยจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ กับนักเรียนที่เรียนตามแผนการสอนปกติในวิชาศิลปศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ในวิชาศิลปศึกษาในด้านบทบาทครูผู้สอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหาวิชา บรรยากาศการเรียนการสอน และการประเมินผล

สมมุติฐานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานในการศึกษา คือ นักเรียนที่ได้เรียนวิชาศิลปศึกษาตามแผนการสอนโดยจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ จะมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่เรียนวิชาศิลปศึกษา ตามแผนการสอนปกติ

ขอบเขตของการทำวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตประชากร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2542 ภาคเรียนที่ 1 จำนวน 65 คน
2. ขอบเขตเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นการนำเอาแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ มาใช้ในเนื้อหาวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
 - หน่วยที่ 1 มั่นใจในการเคลื่อนไหว
 - หน่วยที่ 2 ฝึกเรียนรู้
 - หน่วยที่ 3 สนุกกับจินตนาการ
3. เวลาที่ใช้ในการวิจัย ใช้เวลาในการสอน 36 คาบ คาบละ 20 นาที จำนวน 12 แผนการสอน

4. ความคิดเห็นที่จะศึกษา

ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนในด้านบทบาทของครูผู้สอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหาวิชา บรรยายภาคการเรียนการสอน และการประเมินผล

5. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์

ตัวแปรตาม คือ ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และความคิดเห็น ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบแนวทางการจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนวิชาอื่น ๆ ในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น ตลอดจนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข
2. เป็นแนวทางในการวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมด้านอื่น ๆ
3. ได้ทราบระดับความสามารถทางสมองด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ และความสามารถที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนปกติ

นิยามศัพท์เฉพาะ

แผนการสอนการจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในตัวเด็กทุกคนให้ปรากฏออกมามากที่สุด โดยมีกิจกรรมที่ประกอบไปด้วยกิจกรรมฝึกโยคะ ฝึกสมาธิโดยใช้จินตนาการ กิจกรรมเล่านิทาน เกม เพลง ในวิชาศิลปศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

แผนการสอนปกติ หมายถึง แผนการสอนวิชาศิลปศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่จัดทำขึ้นโดยการร่วมมือระหว่างฝ่ายวิชาการและครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของนักเรียนที่จะนำไปสู่สิ่งใหม่ ๆ คิดได้กว้างไกลหลายทิศทาง เป็นลักษณะความคิดแบบเอนกนัย (Divergent Thinking) ซึ่งลักษณะนี้จะนำไปสู่การมีจินตนาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดประดิษฐ์ สิ่งแปลกใหม่ และเป็นการคิด

ที่ไม่ซ้ำกับผู้อื่น ประกอบด้วย

ความคิดคล่อง (Fluency) หมายถึง ความสามารถในการคิดหาคำตอบได้อย่างรวดเร็ว คล่องแคล่ว มีปริมาณการตอบสนองได้มากในเวลาจำกัด

ความคิดริเริ่ม (originality) หมายถึง ความสามารถในการคิดสิ่งแปลกใหม่ แตกต่างไปจากบุคคลอื่น และแตกต่างไปจากความคิดง่าย ๆ ธรรมดา

ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึง ความคิดในรายละเอียดที่นำมาตกแต่งความคิดครั้งแรกให้สมบูรณ์ และได้ความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เนื้อหาวิชาศิลปศึกษา หมายถึง เนื้อหาวิชาศิลปศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ตามหลักสูตร พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้แก่

หน่วยที่ 1 มั่นใจในการเคลื่อนไหว

หน่วยที่ 2 ฝึกเรียนรู้

หน่วยที่ 3 สนุกกับจินตนาการ